

AFET ZAMANLARINDA DİPLOMASİ: TÜRKİYE-MISIR NORMALLEŞMESİ

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCI

Başkan Yardımcısı ORSAM

“

Deprem felaketinin ardından birkaç gün içinde Katar Emiri Tamim bin Hamad el-Sani Türkiye'yi ziyaret eden ilk cumhurbaşkanı oldu. Aynı zamanda deprem nedeniyle Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov, Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, İsrail Dışişleri Bakanı Eli Cohen, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed ve ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken Türkiye'yi ve deprem bölgesini ziyaret ederek Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile görüştü.

”

Türkiye, tarihindeki en yıkıcı depremlerden birini 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli 7.7 şiddetindeki sarsıntıyla yaşadı. Bölgedeki 11 ili ciddi biçimde etkileyen bu trajik olayın ardından, enkaz altında kalanları kurtarmak için yerel ve uluslararası kurtarma ekiplerinin de desteğiyle büyük bir çaba sürdürüldü. İsrail'den Maca-

ristan'a, Hindistan'dan Cezayir'e birçok ülkeden kurtarma ekipleri yardıma koştu. Deprem bu ilk günlerinin dikkat çeken yönlerinden birisi de Türkiye merkezli artan diplomasi trafiğiydi. Deprem felaketinin ardından birkaç gün içinde Katar Emiri Tamim bin Hamad el-Sani Türkiye'yi ziyaret eden ilk cumhurbaşkanı oldu. Aynı zamanda deprem nedeniyle Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov, Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, İsrail Dışişleri Bakanı Eli Cohen, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed ve ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken Türkiye'yi ve deprem bölgesini ziyaret ederek Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile görüştü.

Bu çerçevede, büyük afet sonrasındaki diplomatik temaslardan en dikkat çekenini ise 27 Şubat'ta yaşandı. Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şükri, Türkiye'yi ziyaret ederek, iki ülke arasında yaklaşık on yılın en üst düzey ziyaretini gerçekleştirdi. Ziyaret deprem sonrası Mısır'ın taziye dileklerinin çok ötesinde bir anlam barındırıyordu. Nitekim gerek Mısır gerekse de Türkiye'deki diplomatik çevreler ziyaretin olası siyasi sonuçlarına odaklandılar. Öyle ki Semih Şük-



ri'nin bu ziyareti ile Türkiye-Mısır ilişkilerinin geleceğine ilişkin uzun zamandır beklenen normalleşme için somut adımların atılmaya başlandığı yorumları dillendirildi. Bu durum aslında resmî söylemlerce de teyit edilmişti. İki dışişleri bakanının görüşmesinin ardından yaptığı açıklamada Mevlüt Çavuşoğlu, Türkiye'nin zor günlerden



geçtiği bir dönemde Mısır'ın ziyaretinin önemine vurgu yaparak, Mısır ve Türkiye'nin karşılıklı olarak birbirine ihtiyacı olduğunu ve aynı zamanda iki ülkenin liderlerinin de ilişkileri bir üst seviyeye taşıma konusunda mutabık ve istekli olduklarının altını çizdi. Ayrıca Çavuşoğlu, Mısır dışişleri bakanının ziyaretinin kısa süre

içinde iki cumhurbaşkanının görüşmesine de vesile olabileceğini belirtti.

MISIR-TÜRKİYE NORMALLEŞMESİNİN MOTİVASYONLARI

Arap halk hareketlerinin ardından Türkiye ve Mısır'ın bölgesel siyasete

yönelik tepkileri, iki ülke arasında gergin siyasi ilişkilerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu dönemde Doğu Akdeniz'deki güç mücadelesi, Libya'daki savaşın seyri ve Müslüman Kardeşler'e yönelik politikalar iki ülke ilişkilerindeki ana gerilim noktalarını oluşturmuştur. Ancak 2020 yılının sonlarında Ortadoğu'da başlayan Körfez bölgesi

odaklı normalleşme süreci, hızla tüm bölgeye yayılarak Türkiye-Mısır ilişkilerinde de bir ölçüde normalleşmeyi beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, Ankara ve Kahire yönetimlerini normalleşme süreçlerinde hızlanmaya iten üç temel dinamikten bahsedilebilir.

“

Toplantı, bölgesel ve küresel anlamda Müslüman dünyanın, İslam dinine saldırılarla karşı karşıya kaldığı, İsrail'in Filistin üzerindeki haksız saldırılarını ve baskı politikalarını artırdığı ve bunun yanında Müslüman ülkeler arasında belirli meselelere dair görüş birliği sağlama amacının derinden hissedildiği bir dönemde gerçekleşmiştir.

”

Birinci nokta, her iki ülkenin de ilişkilerini ilerletme arzusunda

olan siyasi iradeye sahip olmasıdır. Hem Türkiye hem de Mısır, bölgesel güvenlik, ekonomik fırsatlar ve sosyo-kültürel konular açısından birbirlerinin önemini farkındadır. 200 milyona yakın toplam nüfusa sahip iki ülke olan Türkiye ve Mısır, Ortadoğu'nun bölgesel güçleri arasında yer almakta ve sahip oldukları engin kaynak ve potansiyel ile bölgenin en büyük ortaklıklarından birini oluşturabilecek potansiyelindedirler.

Siyasi ilişkilerin gergin olduğu dönemlerde bile iki ülkenin ticari ve ekonomik ilişkilerini bir ölçüde sürdürmesinin en büyük nedenlerinden biri de budur. Öyle ki 2013'ten bu yana iki ülke diplomatik olarak maslahatgüzar seviyesinde temsile sahipken, bu durum ekonomik ve ticari ilişkileri sınırlı biçimde etkilemiştir. Benzer durum toplumsal etkileşimler bağlamında da görülmektedir. İki ülke

vatandaşlarının karşılıklı ziyaretleri, eğitim, sağlık, kültür ve turizm gibi alanlardaki etkileşimleri yoğun şekilde devam etmektedir.

İkinci nokta, her iki ülkenin de bölgesel normalleşme ikliminden faydalanması ve afet zamanlarında diplomasiyi canlı tutma arzusu içinde olmasıdır. Bölgedeki normalleşme ikliminin yanı sıra Türkiye dönem dönem sorunlu ilişkilere sahip olduğu Yunanistan, Ermenistan, Fransa ve İsrail gibi ülkelerle de ilişkilerini normalleştirme arayışındadır. Bu bağlamda Mısır'la ilişkilerini normalleştirerek Ankara'ya karşı olası bölgesel ve uluslararası ittifak oluşumlarının da önünün kesilmesi amaçlanmaktadır. Her ne kadar bu ülkeler topyekûn bir ittifak kurma potansiyelinden uzak olsalar da Türkiye tüm bu ülkelerle olan ilişkilerinde tansiyonu düşürerek yapıcı ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır.



“

İyileştirilmiş normalleşme durumunda Türkiye'deki şirketler ve Mısır'daki firmalar buldukları sektörlerdeki çalışmalarını daha da artıracak ve dolayısıyla bu süreç hem Mısır hem de Türkiye ekonomisine olumlu yansıtacaktır.

”

Bu noktada Ankara gerilimden ziyade çözüm odaklı bir stratejiyle diplomasi ve sürekli diyalog yolunu tercih etmekte, söz konusu ülkeleri de bu yaklaşıma davet etmektedir. Öte yandan bu tür bir yaklaşım özellikle Rusya-Ukrayna savaşını izleyen dönemde tüm bu aktörlerin çıkarına olabilecektir. Nitekim Mısır'ın içinde bulunduğu ekonomik kriz ve Rusya-Ukrayna savaşının yol açtığı gıda ve enerji krizi sonrasındaki durum, Kahire'nin bölgedeki ortaklarıyla yeniden güçlü iş birlikleri kurmasını rasyonel bir strateji hâline getirmektedir.

Üçüncü nokta, her iki ülkenin de diğeri için çok büyük bir pazara ve potansiyele sahip olmasıdır. İyileştirilmiş normalleşme durumunda Türkiye'deki şirketler ve Mısır'daki firmalar buldukları sektörlerdeki çalışmalarını daha da artıracak ve dolayısıyla bu süreç hem Mısır hem de Türkiye ekonomisine olumlu yansıtacaktır.

Ayrıca normalleşme durumunda, Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun da ifade ettiği gibi iki ülke şirketlerinin deneyimlerini paylaşması ve bu ilişkilerin faydalarını daha kalıcı hâle getirmesi mümkün olabilir. Bu aşamada ilerleyecek bir nor-



malleşme hem Türkiye hem de Mısır halkı için son derece olumlu gelişmelerin habercisi olabilir. Bu bağlamda siyasi anlaşmazlıkların toplumsal kesimler üzerindeki etkisinin minimuma indirilmesinin Türkiye'nin Mısır'la normalleşme stratejisinin başlıca gerekçelerinden birisi olduğu söylenebilir. Türkiye ve Mısır ilişkilerinin geleceği konusunda iyimser olmak için daha birçok neden bulunmaktadır.

İKİLİ İLİŞKİLERİN GELECEĞİNE İLİŞKİN İHTİMALLER

Gelişmeler olumlu seyretmeye devam ederse önümüzdeki dönemde iki liderin başkentlerden birinde bir araya gelme ihtimali mümkün gözükmektedir. Liderlerin odaklanacağı üç temel konu, bozulmuş olan ilişkileri yeniden kurmak, bölgesel politikadaki farklılıkları ortadan kaldırmak ve küresel krizlerin çözümünde ortak politikalar izlemek olarak ifade edilebilir. Olası doğrudan görüşmede iki liderin Doğu Akdeniz, Libya, Afrika ve küresel aktörlerle ilişkiler gibi alanlara odaklanmaları muhtemel gözükmektedir. Aslında her iki ül-

kenin liderlerinin de bölge siyasetinde öne çıkan isimler olarak rollerini ve arzularını sınırlama lüksü yoktur. Onlarca yıldır Mısır, diplomatik, askerî ve kültürel açıdan muazzam yetenekleriyle Ortadoğu siyasi ve sosyal arenasında lider bir konuma sahip ülke olarak bilinmekteydi.

Türkiye ise iyi işleyen bir demokrasi ve kalkınma ajandasını öncelemiş müreffeh bir ülke olarak İslam dünyasının en başarılı örneklerinden birisini temsil etmektedir. Türkiye ayrıca son zamanlarda kendisini bölgesel ve küresel kriz alanlarına oyunun kurallarını değiştirecek yeteneğe sahip bir ülke olarak konumlandırmayı başarmış bu da Ankara'nın bölgesel bir güç rolü oynamasını sağlayan askerî bir güce dönüşmesinin önünü açmıştır. Sonuç olarak buradan hareketle hem Türkiye hem de Mısır'ın birbirlerinin bu potansiyelini görerek, çatışmadan çok iş birliğinin kendilerine fayda sağlayacağı sonucuna vardığı ve bu nedenle normalleşme sürecini daha fazla ötelemeden ele aldıkları söylenebilir. ■